



CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/344/53/92

OPINIA PUBLICZNA O POSŁACH, RADNYCH I POLITYKACH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

Warszawa, lipiec 1992 r.

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Mimo zmiany systemu politycznego słyzy się jeszcze opinie, że w świadomości społecznej utrzymuje się podział "MY - ONI". "Oni" - czyli ci "na górze" - zgodnie z tymi opiniami są wyobcowani ze społeczeństwa, nie mają kontaktu ze zwykłymi ludźmi, nie znają ich poglądów i niespecjalnie interesują się nimi. Są zajęci własnymi sprawami i karierami, a posiadane wpływy wykorzystują przede wszystkim do prywatnych celów. Wyniki czerwcowego sondażu¹ CBOS potwierdzają przypuszczenie o funkcjonowaniu tych stereotypów w świadomości społecznej. Jednak bezpośrednie kontakty z reprezentantami władz lokalnych powodują, że respondenci bardziej pozytywnie oceniają ich działalność.

Czy ich znamy

Na postrzeganie polityków przez społeczeństwo mają wpływ zarówno wyobrażenia i stereotypy, jak i osobiste doświadczenia będące następstwem kontaktów z przedstawicielami władzy. Głównym środkiem kształtowania wizerunku polityka jest telewizja. Istotniejsze jednak znaczenie mogą mieć kontakty bezpośrednie. Są one z jednej strony okazją do zaprezentowania przez ludzi własnych poglądów, a co za tym idzie - zwiększenia poczucia wpływu na decyzje władz. Z drugiej - umożliwiają politykom poznanie opinii mieszkańców, wpływanie na tę opinię oraz kształtowanie własnego wizerunku w społeczeństwie. Dlatego najpierw spróbujemy odpowiedzieć na pytanie, ilu ludzi kontaktowało się ze swoim radnym lub posłem oraz z jakich grup społecznych się oni wywodzą. Możemy na tej podstawie wnioskować o związkach władz lokalnych i centralnych z poszczególnymi odłamami społeczeństwa.

¹ "Sprawy Polski i Polaków" (7) - sondaż zrealizowany w dniach 15-17 czerwca 1992 r. na 1222-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności kraju.

Ponad jedna czwarta ankietowanych (27%) kontaktowała się z obecnym **radnym** swojej gminy. Co piąty respondent rozmawiał z nim osobiście, a 16% badanych uczestniczyło w spotkaniu. Nieliczni rozmawiali z radnym przez telefon (5%) bądź wysłali do niego list (2%)².

Znacznie mniej osób kontaktowało się z **posłem** z ich okręgu (11%). Powodem jest zapewne dużo mniejsza liczba parlamentarzystów niż członków samorządów lokalnych (w kraju jest około 52 tys. radnych). Uwzględniając liczbę osób reprezentowanych przez jednego radnego czy posła możemy stwierdzić, że **pojedynczy poseł miał okazję poznać opinie znacznie większej liczby wyborców niż pojedynczy radny**. Kontakty z posłami miały jednak charakter nieco bardziej sformalizowany i masowy niż z członkami samorządów lokalnych - więcej respondentów bowiem uczestniczyło w spotkaniach z posłami (9%) niż rozmawiało z nimi bezpośrednio (5%) - tabela 1.

Tabela 1

w procentach

	Respondenci, którzy kontaktowali się z radnym ich gminy	Respondenci, którzy kontaktowali się z posłem ich okręgu
Ogółem	27	11
<u>Formy kontaktu:</u>		
rozmowa telefoniczna	5	1
list lub inne pismo	2	1
udział w spotkaniu (zebraniu)	16	9
rozmowa bezpośrednia	20	5

² Suma odsetków szczegółowych jest wyższa niż 27%, gdyż część respondentów wybierała po kilka odpowiedzi.

Z władzami szczebla lokalnego kontaktowały się najczęściej osoby z wyższym wykształceniem, kadra kierownicza i inteligencja, prywatni przedsiębiorcy, ale także rolnicy, mieszkańcy małych miasteczek i wsi, czyli przede wszystkim pracownicy rolnictwa i tzw. sfery budżetowej³. Przeważnie byli to respondenci, którzy uczestniczyli w wyborach prezydenckich. Spośród nich najwięcej okazji do przekazania własnych poglądów mieli wyborcy Romana Bartoszcze, a najmniej - Stanisława Tymińskiego i Lecha Wałęsy. Tak więc władza lokalna jest najsilniej związana z trzema sferami: wsią i rolnictwem, inteligencją oraz prywatnymi przedsiębiorcami. Najslabiej zaś z osobami nie pracującymi - szczególnie bezrobotnymi, mieszkańcami dużych miast, osobami nie biorącymi udziału w wyborach i najmłodszymi respondentami. Można więc przypuszczać, że radni najsłabiej znają poglądy tych grup, a z drugiej strony - grupy te mają najmniejszy wpływ na władze lokalne oraz poczucie reprezentowania przez nie ich interesów.

W kontaktach z posłami rolnicy i mieszkańcy wsi nie mieli już tak wielu okazji zaprezentowania własnych poglądów. Posłowie, podobnie jak radni, mogli poznać przede wszystkim opinie osób z wyższym wykształceniem, kadry kierowniczej i inteligencji, pracowników sfery budżetowej, prywatnych przedsiębiorców oraz osób uczestniczących w wyborach prezydenckich. Najwięcej okazji do przekazania swoich opinii mieli wyborcy Włodzimierza Cimoszewicza i Leszka Moczulskiego⁴, a najmniej - Tymińskiego i Wałęsy.

³ Szczegółowe zróżnicowanie opinii badanych ze względu na cechy socjodemograficzne zawierają tabele aneksowe.

⁴ Ze względu na małą liczebność wyniki dotyczące wyborców Leszka Moczulskiego należy traktować z dużą ostrożnością.

W obu przypadkach więcej możliwości wpływania na decyzje podejmowane przez władze miały osoby zadowolone z własnej sytuacji materialnej i kierunku rozwoju kraju. Trudno w tej chwili stwierdzić, czy to pod wpływem kontaktu z politykiem wzrasta optymizm w ocenie zmian w kraju, czy też raczej optymiści chętniej przekazują swoje opinie przedstawicielom władz. Faktem jest jednak, że posłowie najlepiej mogli poznać poglądy ludzi zadowolonych z własnej sytuacji życiowej i mających podstawy do tego zadowolenia, są bowiem lepiej wykształceni lub zamożniejsi niż większość społeczeństwa.

Jak ich widzimy

Pomiędzy kontaktem z radnym lub posłem a opiniami o politykach może zachodzić swego rodzaju sprzężenie zwrotne. Ludzie, którzy mają lepsze mniemanie o politykach, chętniej nawiązują z nimi kontakt. Znajomość poszczególnych przedstawicieli władz może z kolei wpływać na opinie o wszystkich członkach tej grupy. Nie możemy stwierdzić, który z tych mechanizmów zaważył na uzyskanych wynikach sondażu. Zauważmy jedynie, że nie zawsze większa znajomość polityków wiąże się z lepszymi opiniami o nich. Obserwujemy to w przypadku opinii o posłach: osoby, które miały okazję ich poznać, mają o nich nieco inne, niekoniecznie lepsze zdanie.

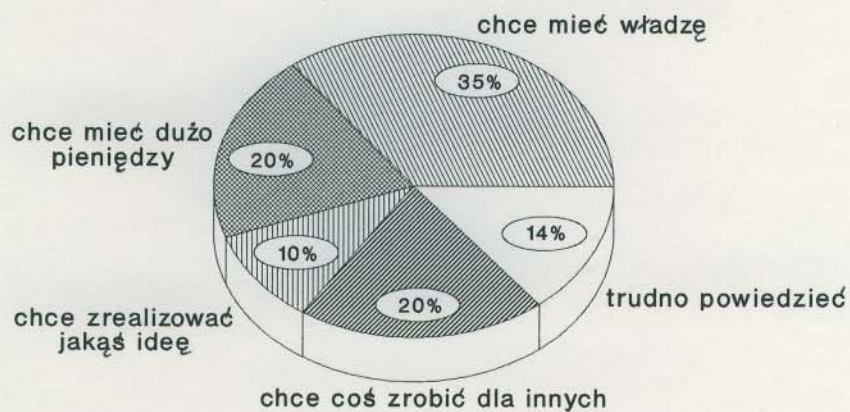
Najliczniejsza grupa respondentów uważa, że do zostania politykiem skłania ludzi chęć posiadania władzy (35%). Czysto

prospołeczne motywacje ("chce zrobić coś dla innych") podobnie jak merkantylne ("chce mieć dużo pieniędzy) przypisuje politykom co piąty respondent, a co dziesiąty - chęć urzeczywistnienia jakiejś idei (rys. 1).

CBOS

Rys. 1. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytanie:

Kto decyduje się na to, by zostać politykiem?
Czy jest to człowiek, który:



Osoby, które kontaktowały się z politykami, są rzadziej niż pozostałe przekonane o ich merkantylnych motywacjach, a częściej uważają, że działają oni w imię jakiejś idei (tab. 2).

Tabela 2

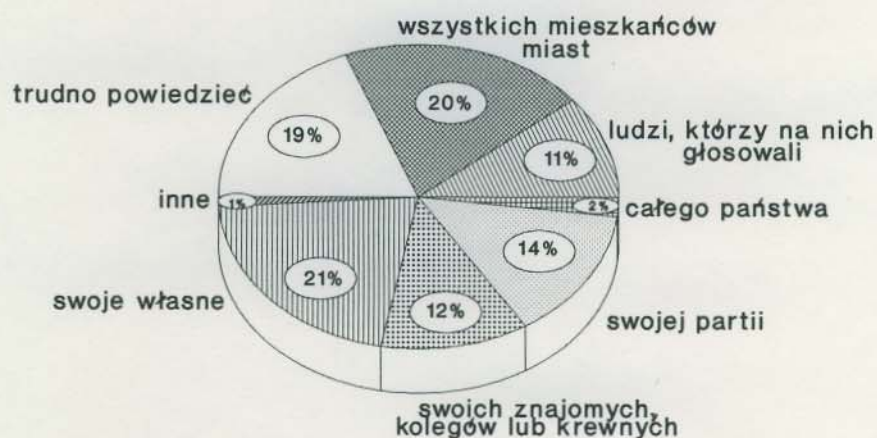
w procentach

	Czy respondent kontaktował się w jakiś sposób ze swoim radnym?		
Na to, by zostać politykiem, decyduje się człowiek, który:	tak	nie	Ogółem
chce coś zrobić dla innych	19	21	20
chce mieć władzę	38	34	35
chce zrealizować jakąś ideę	15	9	10
chce mieć dużo pieniędzy	15	22	20
Trudno powiedzieć	13	14	14
	Czy respondent kontaktował się w jakiś sposób z posłem ze swojego okręgu?		
Na to, by zostać politykiem, decyduje się człowiek, który:	tak	nie	Ogółem
chce coś zrobić dla innych	24	20	20
chce mieć władzę	33	36	35
chce zrealizować jakąś ideę	18	9	10
chce mieć dużo pieniędzy	13	21	20
Trudno powiedzieć	12	14	14

Blisko połowa ankietowanych uważa, że radni w ich mieście czy gminie nie są nastawieni prospołecznie. Ich zdaniem reprezentują oni przede wszystkim własne interesy - 21%, interesy swojej partii - 14% bądź swoich znajomych, kolegów lub krewnych - 12%. Co piąty respondent uważa, że radni reprezentują interesy wszystkich mieszkańców miasta (gminy), a co dziesiąty - że ludzi, którzy głosowali na nich w wyborach. Nie ma zdania na ten temat 19% ankietowanych (rys. 2).

Rys. 2. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytanie:

Czyje, przede wszystkim, potrzeby i interesy reprezentuje większość radnych w Pana(i) mieście (gminie)?



Osoby, które miały okazję poznać swoich radnych, częściej niż inne mają wyrobioną o nich opinię oraz zdecydowanie częściej przypisują im nastawienie prospołeczne, zwłaszcza dbanie o interesy wszystkich mieszkańców miasta czy gminy. Natomiast nieco rzadziej od pozostałych postrzegają ich jako działających w interesie własnym bądź swojej partii (tab. 3).

Tabela 3

w procentach

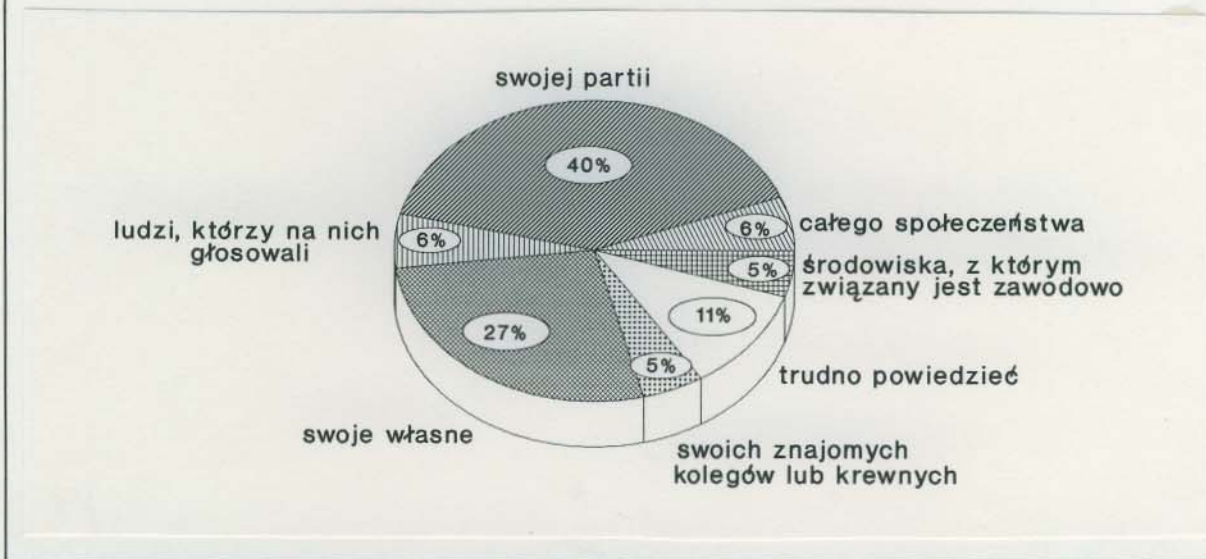
	Czy respondent kontaktował się w jakiś sposób ze swoim radnym?		Ogółem
	tak	nie	
Czyje, przede wszystkim, potrzeby i interesy reprezentuje większość radnych w Pana(i) mieście (gminie)?			
Wszystkich mieszkańców miasta (gminy)	33	15	20
Ludzi, którzy na nich głosowali	14	10	11
Całego państwa	3	2	2
Razem	50	27	33
Swoje własne	17	23	21
Swoich znajomych, kolegów, krewnych	12	12	12
Swojej partii lub ugrupowania	12	15	14
Razem	41	50	47
Trudno powiedzieć	8	23	19

Nie widać natomiast istotnych różnic pomiędzy opiniami respondentów, którzy głosowali w wyborach lokalnych 1990 roku i tymi, którzy w tym głosowaniu nie brali udziału. Fakt uczestnictwa w tych wyborach nie wpłynął więc na poprawę wizerunku osób w nich wybranych.

Znacznie krytyczniej wypowiadają się badani o posłach: 40% ankietowanych uważa, że reprezentują oni głównie interesy swojej partii, 27% - że swoje własne, a 5% - że reprezentują interesy swoich kolegów, krewnych czy znajomych. Nastawienie prospołeczne (działanie w interesie społeczeństwa, swoich wyborców lub grupy zawodowej) przypisuje posłom 17% respondentów (rys. 3).

Rys. 3. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytanie:

Czyje, przede wszystkim, potrzeby i interesy reprezentuje większość posłów obecnego Sejmu?



Co ciekawe, w tym przypadku nawet kontakt z posłem nie wpływa na poprawę opinii o nim. Wprawdzie mniej osób z tej grupy uważa, że posłowie działają przede wszystkim we własnym interesie (15%), ale jednocześnie znacznie częściej (57%) postrzegają ich jako dbających głównie o dobro własnej partii (tab. 4).

Tabela 4

w procentach

	Czy respondent kontaktował się w jakiś sposób z posłem ze swojego okręgu?		Ogółem
	tak	nie	
Czyje, przede wszystkim, potrzeby i interesy reprezentuje większość posłów obecnego Sejmu?			
Całego społeczeństwa	5	6	6
Ludzi, którzy na nich głosowali	4	7	6
Środowiska, z którym jest związany zawodowo	7	4	5
Razem	16	17	17
Swoje własne	15	29	27
Swoich znajomych, kolegów, krewnych	7	5	5
Swojej partii lub ugrupowania	57	38	40
Razem	79	72	72
Trudno powiedzieć	4	12	11

Podobny, choć nieco słabszy, jest wpływ uczestnictwa w ostatnich wyborach parlamentarnych. Głosujący rzadziej niż nie głosujący uważają, że posłowie kierują się własnymi interesami (25%:31%), ale za to częściej - że mają oni na uwadze głównie interes swojej partii (43%:31%). W efekcie przekonanie o egoistycznych pobudkach działania posłów ma równie szeroki zakres w obu grupach.

Większość respondentów podziela opinie o wyobcowaniu polityków ze społeczeństwa. Z poglądem, że ludzie wybrani na posłów bardzo

szybko tracą kontakt ze społeczeństwem zgadza się 86% respondentów, 75% uważa, że politycy nie interesują się tym, co myślą zwykli ludzie, a 73% - że dbają oni jedynie o poprawę własnego bytu (tab. 5).

Tabela 5

w procentach

Odpowiedzi respondentów	Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującymi opiniami?		
	Politycy w swych działaniach myślą jedynie o poprawie własnego bytu i o prywatnych korzyściach	Politycy nie interesują się tym, co myślą ludzie tacy jak ja	Ludzie wybrani na posłów bardzo szybko tracą kontakt ze społeczeństwem
Zdecydowanie się zgadzam	35	41	54
Raczej się zgadzam	38	34	32
Raczej się nie zgadzam	15	12	5
Zdecydowanie się nie zgadzam	3	4	2
Trudno powiedzieć	9	9	7

Osoby, które przekazywały posłom swoje opinie, rzadziej niż pozostałe uważają, że politycy nie interesują się poglądami zwykłych ludzi (67%). Równie często twierdzą jednak, że posłowie tracą kontakt ze społeczeństwem, a politycy myślą jedynie o poprawie własnego bytu.

Jacy powinni być

Najliczniejsza grupa respondentów (60%) uważa, że poseł powinien przede wszystkim reprezentować interesy całego społeczeństwa, o połowę mniejsza zaś (30%) - że interesy swoich wyborców. Inne zaproponowane odpowiedzi wskazywała nieznaczna część badanych. Zauważmy, że opisując stan faktyczny zaledwie 12% ankietowanych stwierdziło, iż większość posłów reprezentuje interesy społeczeństwa lub swoich wyborców. Rozbieżność pomiędzy opisywanym stanem postulowanym a postrzeganym jest więc ogromna (rys. 4).

CBOS

Rys. 4. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytanie:

Czyje, przede wszystkim, potrzeby i interesy powinien reprezentować poseł?



Odpowiadając na pytanie: "Jakie, Pana(i) zdaniem, cechy i umiejętności powinien posiadać poseł na Sejm?" respondenci mogli wybrać nie więcej niż pięć cech spośród piętnastu zaproponowanych⁵.

<u>Jakie cechy i umiejętności powinien posiadać poseł na Sejm?</u>	
Uczciwość	72%
Orientacja w problemach społecznych i ekonomicznych kraju	60%
Wiedza o problemach własnego okręgu i potrzebach jego mieszkańców	48%
Wrażliwość na krzywdę ludzką	43%
Znajomość prawa	37%
Pracowitość	31%
Patriotyzm	28%
Inteligencja	28%
Umiejętność rozwiązywania sporów	23%
Tolerancja wobec odmiennych poglądów	22%
Latwość nawiązywania kontaktów z wyborcami	20%
Umiejętność przedstawiania swoich poglądów	20%
Odwaga cywilna	19%
Kultura osobista	19%
Zdolność do rozsądnych ustępstw	15%

⁵ Opisy cech umieszczono na piętnastu osobnych kartkach, które ankieter tasował przed wręczeniem respondentowi. Zminimalizowano w ten sposób wpływ kolejności zaproponowanych odpowiedzi na wyniki ankiety, co w tym przypadku - wyboru spośród kilkunastu jednoznacznie pozytywnych cech - mogło mieć miejsce.

Najczęściej wybierane cechy to: uczciwość (72%), orientacja w problemach społecznych i ekonomicznych kraju (60%), wiedza o problemach własnego okręgu i potrzebach jego mieszkańców (48%), wrażliwość na krzywdę ludzką (43%) oraz znajomość prawa (37%). Zwracano więc przede wszystkim uwagę na walory moralne i kompetencyjne, w tym te, które pomagają w dobrym reprezentowaniu interesów społeczeństwa.

Wyraźnie rzadziej wymieniano cechy ułatwiające efektywne współdziałanie z osobami o odmiennych poglądach - zdolność do rozsądnych ustępstw - 15%, łatwość przekonywania - 20%, tolerancję wobec odmiennych poglądów - 22% czy też umiejętność rozwiązywania sporów - 23%. W tej sytuacji można by stwierdzić, że nieporozumienia między członkami obecnego Sejmu są w pewnym sensie pochodną preferencji wyborców, którzy nie cenią zbyt wysoko sztuki kompromisu i rozwiązywania konfliktów.

Cechy wymienione w badaniu można podzielić na trzy kategorie:

- ♦ moralne (uczciwość, odwaga cywilna, patriotyzm, wrażliwość na krzywdę ludzką oraz kultura osobista),
- ♦ kompetencyjne (znajomość prawa, orientacja w problemach społecznych i ekonomicznych kraju, wiedza o problemach własnego okręgu i potrzebach jego mieszkańców, inteligencja oraz pracowitość),
- ♦ negocjacyjne (umiejętność rozwiązywania sporów, łatwość nawiązywania kontaktów z wyborcami, umiejętność przedstawiania swoich poglądów - łatwość przekonywania, tolerancja wobec odmiennych poglądów oraz zdolność do rozsądnych ustępstw).

Analiza częstości wyboru przez respondentów co najmniej jednej cechy zaliczonej do poszczególnych kategorii potwierdza

wcześniejsze obserwacje: walory moralne i kompetencyjne są powszechnie cenione. Te pierwsze wybrało 96% ankietowanych, a drugie - 92%. Natomiast zalety ułatwiające prowadzenie negocjacji spotkały się z wyraźnie mniejszym uznaniem - wskazywało je 66% respondentów.

Osoby, które w jakikolwiek sposób kontaktowały się ze swoim posłem, przywiązują większą wagę do walorów negocjacyjnych. Trzy czwarte respondentów z tej grupy opisuje idealnego posła między innymi w tych kategoriach.

*

*

*

Respondenci postrzegający polityków jako ludzi, którzy "chcą zrobić coś dla innych", a interes społeczny przedkładają nad korzyści własne i swojej grupy, są w zdecydowanej mniejszości. Przeważa opinia, że posłowie dbają przede wszystkim o dobro partii, z którą są związani. Ten pogląd podzielają szczególnie często osoby, które miały okazję poznać posłów. W przypadku władz szczebla lokalnego bezpośrednie kontakty z nimi wpływają na bardziej pozytywne postrzeganie ich działalności.

Wyobrażenia społeczeństwa o idealnym polityku w niewielkim stopniu wspierają jednak sztukę kompromisu. Respondenci wyżej ceniają walory moralne i kompetencyjne niż umiejętność rozwiązywania sporów i szukania porozumienia z osobami inaczej myślącymi.

ANEKS

Tabela 1. Czy respondent kontaktował się z radnym z jego gminy ? (%)

	Tak	Nie	LICZBA OSOB
Ogółem	27	73	1222
Płeć			
Mężczyźni	31	69	562
Kobiety	22	78	660
Wiek			
do 24 lat	13	87	104
25-34	25	75	207
35-44	31	69	308
45-54	32	68	165
55-64	29	71	208
65 lat i więcej	22	78	228
Miejsce zamieszkania			
Wieś	32	68	509
Miasto do 20 tys.	36	64	127
od 21 do 100 tys.	27	73	228
101-500 tys.	13	87	195
501 tys. i więcej mieszk.	17	83	163
Region			
Północny	17	83	143
Zachodni	36	64	128
Środkowo-zachodni	30	70	187
Środkowy	22	78	209
Wschodni	32	68	149
Południowo-wschodni	26	74	199
Południowo-zachodni	24	76	207
Wykształcenie			
Podstawowe	20	80	455
Zasadnicze zawodowe	25	75	326
Średnie	32	68	371
Wyższe	50	50	70
Grupa społ.-zaw.pracujący			
Kadra kier., inteligencja	45	55	77
Prac.umysł.niż.szczebla	32	68	95
Pracownicy fiz.- umysł.	32	68	85
Robotnicy wykwalifikowani	26	74	128
Robotnicy niewykwalifik.	21	79	56
Rolnicy	38	62	86
Prywatni przedsiębiorcy	40	60	42
Grupa społ.-zaw. nie prac.			
Renciści i emeryci	24	76	421
Uczniowie i studenci	17	83	30
Bezrobotni	13	87	90
Gospodynie domowe i inni	19	81	102
Ocena własnych war. mater.			
Złe	23	77	537
Średnie	27	73	531
Dobre	36	64	153
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	28	72	117
Raz w tygodniu	28	72	705
Kilka razy w roku	27	73	268
W ogóle nie uczestniczy	20	80	129
Ocena kier.rozw.syt.w kraju			
Dobry kierunek	35	65	116
Zły kierunek	26	74	871
Trudno powiedzieć	24	76	234
Sektor zatrudnienia			
Przemysł i budownictwo	29	71	151
Handel i usługi	26	74	134
Transport i łączność	24	76	41
Rolnictwo i leśnictwo	41	59	120
Sfera budżetowa	36	64	129
Głos. w wyborach prezyd.			
Bartoszcze	50	50	34
Cimoszewicz	41	59	59
Mazowiecki	37	63	173
Moczulski	42	58	26
Tymiński	27	73	111
Wałęsa	28	72	411
Brak odpowiedzi	28	72	85
Nie głosował	12	88	321
Deklarowane poglądy polit.			
Lewica	37	63	182
Centrum	30	70	319
Prawica	30	70	284
Trudno powiedzieć	17	83	418

Tabela 2. Czy respondent kontaktował się z postem z jego okręgu ? (%)

	Tak	Nie	LICZBA OSÓB
Ogółem	11	89	1222
Płeć			
Mężczyźni	13	87	562
Kobiety	10	90	660
Wiek			
do 24 lat	6	94	104
25-34	7	93	207
35-44	16	84	308
45-54	16	84	165
55-64	13	87	208
65 lat i więcej	6	94	228
Miejsce zamieszkania			
Wies	10	90	509
Miasto do 20 tys.	15	85	127
od 21 do 100 tys.	12	88	228
101-500 tys.	8	92	195
501 tys. i więcej mieszk.	15	85	163
Region			
Północny	14	86	143
Zachodni	13	88	128
Środkowozachodni	12	88	187
Środkowy	11	89	209
Wschodni	10	90	149
Południowo-wschodni	8	92	199
Południowo-zachodni	12	88	207
Wykształcenie			
Podstawowe	6	94	455
Zasadnicze zawodowe	10	90	326
Średnie	15	85	371
Wyższe	34	66	70
Grupa społ.-zaw.pracujący			
Kadra kier., inteligencja	29	71	77
Prac.umysł.niż.szczebła	14	86	95
Pracownicy fiz.- umysł.	11	89	85
Robotnicy wykwalifikowani	9	91	128
Robotnicy niewykwalifik.	7	93	56
Rolnicy	10	90	86
Prywatni przedsiębiorcy	19	81	42
Grupa społ.-zaw. nie prac.			
Renciści i emeryci	11	89	421
Uczniowie i studenci	17	83	30
Bezrobotni	3	97	90
Gospodynie domowe i inni	3	97	102
Ocena własnych war. mater.			
Złe	8	92	537
Średnie	11	89	531
Dobre	22	78	153
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	8	92	117
Raz w tygodniu	11	89	705
Kilka razy w roku	12	88	268
W ogóle nie uczestniczy	13	87	129
Ocena kier.rozw.syt.w kraju			
Dobry kierunek	16	84	116
Zły kierunek	11	89	871
Trudno powiedzieć	9	91	234
Sektor zatrudnienia			
Przemysł i budownictwo	9	91	151
Handel i usługi	12	88	134
Transport i łączność	15	85	41
Rolnictwo i leśnictwo	13	87	120
Sfera budżetowa	20	80	129
Głos. w wyborach prezyd.			
Bartoszcze	15	85	34
Cimoszewicz	24	76	59
Mazowiecki	18	82	173
Moczulski	23	77	26
Tymiński	11	89	111
Wałęsa	13	87	411
Brak odpowiedzi	4	96	85
Nie głosował	4	96	321
Deklarowane poglądy polit.			
Lewica	14	86	182
Centrum	14	86	319
Prawica	14	86	284
Trudno powiedzieć	5	95	418

Tabela 3. Motywacje przypisywane ludziom, którzy zostają politykami

(%)

	Prospo- łeczne	Posiadanie władzy	Realizacja idei	Pieniądze	Trudno powiedzieć	LICZBA OSOB
Ogółem	20	35	10	20	14	1217
Płeć						
Mężczyźni	19	37	13	20	12	559
Kobiety	22	34	9	19	16	658
Wiek						
do 24 lat	17	47	13	15	8	104
25-34	20	35	10	25	10	206
35-44	20	36	13	18	12	308
45-54	25	32	14	15	15	165
55-64	16	38	7	23	16	206
65 lat i więcej	22	30	7	20	21	226
Miejsce zamieszkania						
Wieś	20	31	7	25	16	507
Miasto do 20 tys.	17	38	12	20	13	127
od 21 do 100 tys.	17	42	8	18	15	226
101-500 tys.	27	36	12	14	11	195
501 tys. i więcej mieszk.	20	38	21	10	11	162
Region						
Północny	29	36	12	14	10	142
Zachodni	18	38	9	20	15	128
Środkowo-zachodni	19	38	8	22	12	186
Środkowy	20	33	12	16	20	207
Wschodni	18	31	9	24	18	149
Południowo-wschodni	18	42	11	25	5	199
Południowo-zachodni	21	30	13	18	19	206
Wykształcenie						
Podstawowe	21	31	6	23	19	452
Zasadnicze zawodowe	23	31	10	24	12	324
Średnie	16	44	14	14	11	371
Wyższe	20	41	23	7	9	70
Grupa społ.-zaw.pracujący						
Kadra kier., inteligencja	24	43	17	9	7	77
Prac.umysł.niż.szczebła	15	43	22	11	9	95
Pracownicy fiz.-umysł.	23	38	6	17	17	85
Robotnicy wykwalifikowani	19	37	13	26	5	128
Robotnicy niewykwalifik.	35	29	4	24	9	55
Rolnicy	14	29	10	23	23	86
Prywatni przedsiębiorcy	17	48	10	7	19	42
Grupa społ.-zaw. nie prac.						
Renciści i emeryci	20	34	7	21	18	419
Uczniowie i studenci	7	53	13	7	20	30
Bezrobotni	18	35	10	27	10	88
Gospodynie domowe i inni	28	23	11	25	13	102
Ocena własnych war. mater.						
Złe	20	31	8	25	16	533
Średnie	20	40	10	17	13	530
Dobre	22	34	22	12	11	153
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	26	32	9	14	19	117
Raz w tygodniu	20	34	10	22	13	703
Kilka razy w roku	21	36	10	20	13	267
W ogóle nie uczestniczy	12	43	13	15	18	128
Ocena kier.rozw.syt.w kraju						
Dobry kierunek	30	35	16	9	9	116
Zły kierunek	19	36	10	23	12	867
Trudno powiedzieć	22	32	9	14	24	234
Sektor zatrudnienia						
Przemysł i budownictwo	19	44	15	13	8	150
Handel i usługi	21	41	10	16	12	134
Transport i łączność	22	22	17	32	7	41
Rolnictwo i leśnictwo	17	33	8	23	21	120
Sfera budżetowa	21	38	16	16	9	129
Głos. w wyborach prezyd.						
Bartoszcze	18	26	12	26	18	34
Cimoszewicz	8	47	15	17	12	59
Mazowiecki	20	41	15	13	11	173
Moczulski	15	31	15	27	12	26
Tymiński	23	36	13	18	10	110
Wałęsa	24	32	11	20	14	410
Brak odpowiedzi	17	31	8	26	18	85
Nie głosował	19	37	6	22	17	318
Deklarowane poglądy polit.						
Lewica	18	45	13	16	9	182
Centrum	20	38	13	21	8	318
Prawica	23	36	12	20	10	283
Trudno powiedzieć	20	29	7	21	23	415

Tabela 4. Politycy nie interesują się tym, co myślą ludzie tacy jak ja

(%)

	Zdecydowa- nie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Raczej nie zgadzam się	Zdecydowa- nie nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	41	34	12	4	9	1218
Płeć						
Mężczyźni	41	37	12	3	6	560
Kobiety	42	32	12	4	11	658
Wiek						
do 24 lat	46	25	22	0	7	104
25-34	47	32	14	4	3	206
35-44	43	32	11	4	10	308
45-54	38	35	16	5	7	165
55-64	40	39	8	4	8	206
65 lat i więcej	36	40	8	2	14	227
Miejsce zamieszkania						
Wieś	43	34	11	4	9	507
Miasto do 20 tys.	43	39	10	3	5	127
od 21 do 100 tys.	39	41	7	4	10	227
101-500 tys.	36	32	21	2	9	195
501 tys. i więcej mieszk.	47	25	14	6	9	162
Region						
Północny	46	23	20	4	7	142
Zachodni	43	43	5	3	5	128
Środkowozachodni	45	34	14	3	4	186
Środkowy	36	32	14	5	13	208
Wschodni	39	36	11	4	10	149
Południowo-wschodni	51	32	11	3	4	199
Południowo-zachodni	33	40	9	4	14	206
Wykształcenie						
Podstawowe	40	37	8	4	11	453
Zasadnicze zawodowe	43	38	11	2	6	324
Średnie	43	29	15	4	8	371
Wyższe	34	26	26	7	7	70
Grupa społ.-zaw.pracujący						
Kadra kier., inteligencja	34	30	21	5	10	77
Prac.umysł.niż.szczebła	49	25	17	4	4	95
Pracownicy fiz.-umysł.	42	34	14	4	6	85
Robotnicy wykwalifikowani	48	34	12	3	3	128
Robotnicy niewykwalifik.	49	25	15	5	5	55
Rolnicy	45	36	7	3	8	86
Prywatni przedsiębiorcy	29	38	21	2	10	42
Grupa społ.-zaw. nie prac.						
Renciści i emeryci	37	41	8	4	10	419
Uczniowie i studenci	45	31	14	3	7	30
Bezrobotni	46	33	9	1	11	89
Gospodynie domowe i inni	40	26	17	5	12	102
Ocena własnych war. mater.						
Złe	46	33	9	3	9	534
Średnie	38	36	14	4	9	530
Dobre	35	33	16	7	8	153
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	46	34	8	3	9	117
Raz w tygodniu	38	37	13	3	8	703
Kilka razy w roku	45	31	10	4	9	267
W ogóle nie uczestniczy	47	26	13	5	9	129
Ocena kier.rozw.syt.w kraju						
Dobry kierunek	29	33	23	7	8	116
Zły kierunek	45	35	10	3	6	868
Trudno powiedzieć	35	32	13	4	17	234
Sektor zatrudnienia						
Przemysł i budownictwo	45	33	11	3	7	150
Handel i usługi	42	30	20	4	4	134
Transport i łączność	46	29	17	2	5	41
Rolnictwo i leśnictwo	43	36	8	5	8	120
Sfera budżetowa	43	27	18	5	6	129
Głos. w wyborach prezyd.						
Bartoszcze	44	35	9	6	6	34
Cimoszewicz	41	39	14	2	5	59
Mazowiecki	43	30	19	3	5	173
Moczulski	50	31	15	4	0	26
Tymiński	51	35	8	3	4	110
Wałęsa	36	39	12	4	9	410
Brak odpowiedzi	46	27	11	5	12	85
Nie głosował	43	31	10	3	13	319
Deklarowane poglądy polit.						
Lewica	48	35	12	2	3	182
Centrum	42	34	15	3	5	318
Prawica	34	39	15	7	5	283
Trudno powiedzieć	44	31	7	2	16	416

Tabela 5. Politycy w swych działaniach myślą jedynie o poprawie własnego bytu i o prywatnych korzyściach (%)

	Zdecydowa- nie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Raczej nie zgadzam się	Zdecydowa- nie nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	LICZBA OSOB
Ogółem	35	38	15	2	9	1217
Płeć						
Mężczyźni	37	40	15	2	6	560
Kobiety	34	36	15	3	12	657
Wiek						
do 24 lat	37	38	20	1	5	103
25-34	34	41	15	4	5	206
35-44	32	42	14	3	10	308
45-54	38	35	16	4	9	165
55-64	41	38	13	0	8	206
65 lat i więcej	34	33	16	2	15	227
Miejsce zamieszkania						
Wieś	38	39	12	1	10	507
Miasto do 20 tys.	31	50	13	2	4	127
od 21 do 100 tys.	37	35	13	3	12	227
101-500 tys.	34	35	18	4	9	194
501 tys. i więcej mieszk.	29	32	27	6	6	162
Region						
Północny	32	31	25	6	6	142
Zachodni	32	45	12	1	10	128
Środkowozachodni	41	41	12	3	3	186
Środkowy	29	35	21	3	13	208
Wschodni	32	38	17	2	11	149
Południowo-wschodni	44	39	9	2	6	199
Południowo-zachodni	36	36	13	1	14	205
Wysztalcenie						
Podstawowe	38	36	12	2	12	453
Zasadnicze zawodowe	38	41	13	1	7	324
Średnie	34	39	16	4	8	370
Wyższe	17	31	39	6	7	70
Grupa społ.-zaw.pracujący						
Kadra kier., inteligencja	19	43	26	4	8	77
Prac.umysł.niż.szczębla	36	38	16	4	6	95
Pracownicy fiz.- umysł.	32	42	15	4	7	85
Robotnicy wykwalifikowani	38	38	16	2	5	128
Robotnicy niewykwalifik.	44	31	13	5	7	55
Rolnicy	37	40	12	1	10	86
Prywatni przedsiębiorcy	26	45	17	0	12	42
Grupa społ.-zaw. nie prac.						
Renciści i emeryci	37	36	14	1	11	419
Uczniowie i studenci	17	47	27	3	7	29
Bezrobotni	40	41	10	1	8	89
Gospodynie domowe i inni	38	32	15	4	11	102
Ocena własnych war. mater.						
Złe	42	38	10	1	9	534
Średnie	31	39	19	3	8	529
Dobre	29	34	20	5	11	153
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	38	35	13	2	13	117
Raz w tygodniu	33	40	15	2	9	702
Kilka razy w roku	39	38	14	2	7	267
W ogóle nie uczestniczy	40	27	20	5	9	129
Ocena kier.rozw.syt.w kraju						
Dobry kierunek	24	35	28	7	6	116
Zły kierunek	38	41	12	2	6	867
Trudno powiedzieć	30	27	20	2	21	234
Sektor zatrudnienia						
Przemysł i budownictwo	33	43	15	3	6	150
Handel i usługi	33	40	16	4	7	134
Transport i łączność	41	27	17	5	10	41
Rolnictwo i leśnictwo	34	41	13	2	11	120
Sfera budżetowa	31	36	22	3	8	129
Głos. w wyborach prezyd.						
Bartoszcze	35	47	9	6	3	34
Cimoszewicz	37	39	19	2	3	59
Mazowiecki	35	30	24	5	6	173
Moczulski	58	23	15	4	0	26
Tymiński	40	45	7	2	6	110
Wałęsa	30	40	17	2	11	410
Brak odpowiedzi	42	40	8	1	8	85
Nie głosował	37	36	13	2	12	318
Deklarowane poglądy polit.						
Lewica	42	41	12	1	4	182
Centrum	33	37	19	3	7	318
Prawica	32	39	19	4	6	283
Trudno powiedzieć	36	36	11	2	14	415

Tabela 6. Ludzie wybrani na posłów bardzo szybko tracą kontakt ze społeczeństwem (%)

	Zdecydowa- nie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Raczej nie zgadzam się	Zdecydowa- nie nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	54	33	5	2	7	1217
Płeć						
Mężczyźni	56	33	5	2	4	559
Kobiety	52	32	5	2	10	658
Wiek						
do 24 lat	57	33	5	0	6	104
25-34	54	33	7	2	4	205
35-44	57	32	3	2	6	308
45-54	54	32	7	2	6	165
55-64	58	29	4	2	7	205
65 lat i więcej	45	37	4	1	13	228
Miejsce zamieszkania						
Wieś	53	32	4	2	9	507
Miasto do 20 tys.	55	39	1	1	5	127
od 21 do 100 tys.	58	31	2	1	7	226
101-500 tys.	45	36	11	2	6	194
501 tys. i więcej mieszk.	62	26	6	1	6	163
Region						
Północny	58	27	8	1	4	143
Zachodni	55	31	4	2	9	128
Środkowo-zachodni	53	34	5	1	6	185
Środkowy	48	37	5	1	9	208
Wschodni	48	36	6	3	7	149
Południowo-wschodni	67	28	1	2	3	199
Południowo-zachodni	49	33	4	2	12	205
Wykształcenie						
Podstawowe	53	33	2	2	11	454
Zasadnicze zawodowe	53	34	6	2	5	323
Średnie	58	30	6	1	5	371
Wyższe	43	37	9	3	9	69
Grupa społ.-zaw.pracujący						
Kadra kier., inteligencja	47	35	8	1	9	76
Prac. umysł. niż. szczebla	59	32	5	2	2	95
Pracownicy fiz.- umysł.	56	31	6	4	4	84
Robotnicy wykwalifikowani	66	26	3	2	2	128
Robotnicy niewykwalifik.	56	36	2	0	5	55
Rolnicy	53	31	2	5	8	86
Prywatni przedsiębiorcy	43	40	12	0	5	42
Grupa społ.-zaw. nie prac.						
Renciści i emeryci	52	34	3	1	10	420
Uczniowie i studenci	47	43	3	3	3	30
Bezrobotni	55	30	3	1	10	89
Gospodynie domowe i inni	50	30	8	3	9	102
Ocena własnych war. mater.						
Złe	57	30	2	2	8	535
Średnie	52	35	6	1	7	529
Dobre	50	33	8	3	7	152
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	56	32	2	2	9	117
Raz w tygodniu	51	34	5	2	8	702
Kilka razy w roku	58	30	5	2	5	267
W ogóle nie uczestniczy	59	29	4	0	9	129
Ocena kier.rozw.syt.w kraju						
Dobry kierunek	41	39	9	1	9	116
Zły kierunek	57	33	3	1	5	867
Trudno powiedzieć	47	29	6	4	14	234
Sektor zatrudnienia						
Przemysł i budownictwo	59	30	5	2	4	149
Handel i usługi	57	34	7	0	2	134
Transport i łączność	66	15	7	2	10	41
Rolnictwo i leśnictwo	48	38	3	4	8	120
Sfera budżetowa	57	31	5	3	5	128
Głos. w wyborach prezyd.						
Bartoszcze	56	32	3	6	3	34
Cimoszewicz	53	36	8	2	2	59
Mazowiecki	58	31	7	1	3	172
Moczulski	58	31	8	4	0	26
Tymiński	63	34	3	0	1	110
Wałęsa	48	38	5	2	7	410
Brak odpowiedzi	59	24	4	2	12	84
Nie głosował	55	28	3	2	12	320
Deklarowane poglądy polit.						
Lewica	59	30	5	2	4	182
Centrum	59	30	5	2	5	317
Prawica	46	43	6	2	3	282
Trudno powiedzieć	54	28	3	2	13	417